

5. Zakon Ukrainy Pro administratyvni posluhy № 5203-VI. [Law of Ukraine About administrative services № 5203-VI]. (2012, September 06). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text> [in Ukrainian].

6. Mykhailiuk, Ya.B. (2016). Administratyvni posluhy u krainakh Yevropeiskoho Soiuzu ta Ukraini (porivnialno-pravovyi aspekt). [Administrative services in the countries of the European Union and Ukraine (comparative legal aspect)]. Candidate's thesis. Zaporizhzhia [in Ukrainian].

7. Zakon Ukrainy Pro sluzhbu v orhanakh mistsevoho samovriaduvannia № 2493-III. [Law of Ukraine On service in local self-government bodies № 2493-III]. (2001, June 07). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14/conv#Text> [in Ukrainian].

8. Zakon Ukrainy Pro derzhavnu reiestratsiiu rechovykh prav na nerukhome maino ta yikh obtiazhen № 1952-IV. [Law of Ukraine On state registration of real rights to immovable property and their encumbrances № 1952-IV]. (2004, January 01). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#top> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 16.10.2019

УДК 342.9

Панов Владислав Віталійович,
здобувач наукової лабораторії з проблем
превентивної діяльності та запобігання корупції
Навчально-наукового інституту №3 НАВС

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕТЕКТИВІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

Статтю присвячено визначенню галузевої приналежності дисциплінарної відповідальності детективів НАБУ. Особливу увагу приділено аналізу наукових напрацювань із питань дисциплінарної відповідальності, стану її правового регулювання.

Встановлено, що наведені у статті поняття й особливості дисциплінарної відповідальності дають змогу сформулювати власну дефініцію поняття дисциплінарної відповідальності детективів НАБУ та визначити низку її принципових особливостей.

Визначено, що під дисциплінарною відповідальністю детективів НАБУ слід розуміти один із видів юридичної відповідальності, який полягає в обов'язку детективів НАБУ відповідати перед керівником вказаного органу чи уповноваженою особою/органом за вчинений ним дисциплінарний проступок, що проявляється у невиконанні або у неналежному виконанні покладених на нього трудових або службових обов'язків, а також понести дисциплінарні стягнення відповідно до законодавства України.

Ключові слова: юридична відповідальність, дисциплінарна відповідальність, детектив, НАБУ, антикорупційне законодавство.

Panov V. THE CONCEPT AND LEGAL NATURE OF DISCIPLINARY RESPONSIBILITY OF DETECTIVES OF THE NATIONAL ANTI-CORRUPTION BUREAU OF UKRAINE

The article is devoted to determining the sectoral affiliation of disciplinary liability of NABU detectives. Particular attention is paid to the analysis of scientific developments on disciplinary liability, the state of its legal regulation.

It is established that the concepts and features of disciplinary responsibility given in the article allow to formulate own definition of the concept of disciplinary responsibility of NABU detectives and to define a number of its basic features.

It is determined that the disciplinary liability of NABU detectives should be understood as one of the types of legal liability, which consists in the obligation of NABU detectives to answer to the head of the specified body or authorized person / body for the disciplinary misconduct committed by non-fulfillment or improper execution labor or official duties, as well as to incur disciplinary sanctions in accordance with the legislation of Ukraine.

Key words: legal responsibility, disciplinary responsibility, detective, NACB, anti-corruption legislation.

Постановка проблеми. Реалії соціально-економічного життя в Україні свідчать про те, що фінансове зростання та процвітання нашої держави не є можливим без ефективного та раціонального використання трудових ресурсів. Реалізація даного завдання не є можливою без підвищення продуктивності праці, що являє собою сумлінне виконання трудових обов'язків, постійне та неухильне дотримання стандартів та правил внутрішнього розпорядку тощо. Питання зміцнення дисципліни праці працівників є одним із ключових завдань, які стоять перед кожним керівником, оскільки від її дотримання досить часто залежить ефективність виконання поставлених перед органом завдань, додержання конституційних прав і свобод людини та громадянина тощо.

У випадку недотримання вимог та правил, встановлених роботодавцями, а також у випадку порушення трудової дисципліни діє інститут дисциплінарної відповідальності, який є важливим інструментом підтримки законності та дисципліни у сфері трудових відносин. Не є виключенням у ситуації щодо невиконання трудових обов'язків чи інших порушень трудової дисципліни і детективи Національного антикорупційного бюро України

(далі – НАБУ).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З моменту створення НАБУ вітчизняні дослідники активно залучились до обговорення концептуально важливих проблем його діяльності. Різномісним аспектам функціонування даної структури присвячені наукові праці таких вчених: Н.Болотіна, В.Венедіктов, В.Голобородько, В.Жернаков, М.Іншин, К.Мельник, Л.Левченко, Л.Могілевський, П.Пилипенко, С.Прилипка, Г.Чанишева, О.Ярошенко та ін. Малодослідженим на сьогодні залишається питання дисциплінарної відповідальності детективів НАБУ, що й обумовлює необхідність проведеного дослідження.

Метою статті є визначення сутності та змісту поняття дисциплінарної відповідальності детективів НАБУ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Варто зазначити, що інститут дисциплінарної відповідальності залишився таким, що зазнав незначних змін з періоду здобуття Україною незалежності. Це пояснюється тим, що досі чинними залишаються норми Кодексу законів про працю № 322-VIII від 10.12.1971 р. (далі – КЗпП України). Протягом останніх років активно ведеться обговорення щодо нагальної необхідності прийняття нового Трудового кодексу України та зроблені конкретні кроки щодо його прийняття, проте на даний момент практично дана проблема не реалізована.

Юридична відповідальність – це вид соціальної відповідальності, сутність якої полягає у застосуванні до правопорушників (фізичних та юридичних осіб) передбачених законодавством санкцій, що забезпечується у примусовому порядку державою.

У теорії права класичними видами відповідальності за законодавством України є: адміністративна, дисциплінарна, конституційна, кримінальна, цивільна та ін.

Трудові правовідносини характеризуються тим, що роботодавець має певну владу над працівниками, які, у свою чергу, несуть дисциплінарну відповідальність перед ним. Суть такої відповідальності полягає в тому, що, на відміну від інших видів відповідальності (кримінальної чи адміністративної, де відповідальність постає перед державою), працівники відповідальними є саме перед роботодавцями, керівниками або уповноваженими на те особами чи органами. Право роботодавця застосувати до такого працівника відповідні стягнення, передбачені законодавством, та обов'язок працівника зазнати для себе певних, обумовлених застосуванням до нього дисциплінарних стягнень, несприятливих наслідків, вид і міра яких визначається трудовим законодавством.

Оскільки наше дослідження присвячено дисциплінарній відповідальності детективів НАБУ, необхідний вбачається теоретичний аналіз дефініції «дисциплінарна відповідальність». Для повного та точного аналізу досліджуваного поняття, в першу чергу, звернемося до словникової та довідкової літератури для розкриття двох аспектів даного терміну, а саме – «дисципліна» та «відповідальність».

Великий тлумачний словник української мови розкриває термін «відповідальність» у двох таких аспектах: по-перше, це покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чийсь дії, вчинки, слова; по-друге, це серйозність, важливість справи, моменту тощо [1, с.177].

Дефініція «дисципліна» має багатоаспектний характер і використовується у різних науках. Так, «Словник термінів адміністративного права» даний термін трактується як порядок поведінки людей з обов'язковим дотриманням норм права й моралі, встановлених у державі та суспільстві, за порушення яких передбачено юридичну відповідальність чи громадський осуд [2, с.119].

Юридична енциклопедія надає широке розуміння вказаного терміну, розкриваючи його зміст у таких трьох значеннях: осуд поведінки працівника роботодавцем, що реалізується в застосуванні до нього заходів дисциплінарного стягнення за порушення трудової дисципліни; один із видів юридичної відповідальності працівника – обов'язок відповісти перед роботодавцем за скоєний ним дисциплінарний проступок і понести дисциплінарні стягнення, передбачені нормами трудового законодавства; один із видів юридичної відповідальності державного службовця – обов'язок відповідати за вчинений ним дисциплінарний вчинок і понести міру стягнення, передбачену чинним законодавством [3, с.199].

Правова доктрина містить велику кількість підходів до визначення дисциплінарної відповідальності. Так, на думку Н.Болотіної дисциплінарна відповідальність – це один із видів юридичної відповідальності, який полягає в обов'язку працівника відповідати перед власником або уповноваженим ним органом за скоєний ним дисциплінарний проступок і понести дисциплінарні стягнення, передбачені нормами трудового права [4, с.440]. Л. Грузінова та В. Короткін охарактеризували дисциплінарну відповідальність як обов'язок працівника відповідати перед роботодавцем за скоєний ним дисциплінарний проступок і понести дисциплінарні стягнення, передбачені нормами трудового права. При цьому дослідники зазначають, що дисциплінарна відповідальність розглядається у двох аспектах: як певна реакція на дисциплінарний проступок у сфері трудових відносин, можливість застосування до порушника заходів дисциплінарного стягнення, визначених у трудовому законодавстві; як наслідок невиконання чи неналежного виконання трудових обов'язків конкретним працівником із застосуванням санкцій за порушення трудової дисципліни [5, с.18-19].

Отже, на підставі консолідації думок вчених щодо розуміння сутності дисциплінарної відповідальності, можна зробити висновок, що це вид юридичної відповідальності, яка застосовується за вчинення працівниками дисциплінарного проступку чи порушення норм етичної поведінки та має наслідком настання негативних юридичних наслідків.

Аналізуючи наведені думки вчених, варто зауважити, що визначені поняття дисциплінарної

відповідальності розуміються ними в загальному вигляді та не вказують особливості такої відповідальності окремих категорій працівників з огляду на специфіку їх діяльності. На підставі сформульованого визначення та з огляду на безпосередній предмет нашого дослідження, необхідно встановити специфіку дисциплінарної відповідальності детективів НАБУ.

Нормативно-правовою основою такої відповідальності є: Конституція України, КЗпП України, Закон України «Про Національне антикорупційне бюро» тощо.

Конституцією України у п. 22 ст. 92 встановлено, що виключно законами України визначаються діяння, які є дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них [6].

Діюче на сьогодні трудове законодавство не містить чіткого визначення того, що являє собою дисциплінарна відповідальність, у КЗпП України лише закріплено, що працівники зобов'язані працювати чесно і сумлінно, своєчасно і точно виконувати розпорядження власника або уповноваженого ним органу, дотримувати трудової і технологічної дисципліни, вимог нормативних актів про охорону праці, дбайливо ставитися до майна власника, з яким укладено трудовий договір. А в разі порушення ними трудової дисципліни до них можуть бути застосовані відповідні стягнення [7].

Діяння, які є дисциплінарними правопорушеннями для детективів НАБУ, а також стягнення та процедура дисциплінарного провадження цієї категорії працівників вказаної організації знайшли своє відображення у Законі України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 р. [8]. Аналіз норм даного законодавчого акту показує, що у спеціальному законодавстві відсутнє тлумачення поняття «дисциплінарної відповідальності детективів НАБУ». Законом чітко регламентований процедурний аспект (склад та діяльність Дисциплінарної комісії НАБУ), а також підстави притягнення працівників НАБУ до такого виду відповідальності. Важливим аспектом у контексті досліджуваної проблеми є положення ст. 29 Закону, відповідно до якої встановлюється моніторинг способу життя працівників НАБУ. Законодавець окремою підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності такої категорії працівників встановив невідповідність рівня життя працівника Національного бюро майну і доходам цього працівника та його членів сім'ї є підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності [8].

В цілому поняття «дисциплінарної відповідальності детективів НАБУ» можна розкрити через два аспекти, а саме через аспект «позитивної відповідальності» (тобто властиве почуття обов'язку і сумлінного ставлення до виконання своїх обов'язків в інтересах зміцнення правової держави і авторитету відповідної структури) та аспект «ретроспективної відповідальності» (застосування до детективів НАБУ в особливому процедурному порядку дисциплінарних стягнень за неналежне виконання професійного обов'язку).

В.Костюк зазначає, що за своєю сутністю дисциплінарна відповідальність у трудовому праві покликана: 1) сприяти збалансуванню інтересів роботодавця та працівника з питань праці; 2) стимулювати належну поведінку працівників з питань праці; 3) забезпечувати належний, адекватний вплив роботодавця на працівника як наслідок учинення ним дисциплінарного проступку; 4) забезпечувати понесення працівником санкцій у вигляді дисциплінарних стягнень відповідно до характеру вчиненого проступку [9, с. 1–2]. Зазначене вище, на нашу думку, може стосуватися і відносно дисциплінарної відповідальності детективів НАБУ, оскільки основна сутність застосування дисциплінарних стягнень полягає у стимулюванні працівників до належного виконання ними своїх посадових обов'язків, дотримання трудового розпорядку, а також норм етичної поведінки.

У контексті специфіки нашого дослідження, слушною є пропозиція Ю.Адушкіна щодо поділу дисциплінарної відповідальності на загальну та спеціальну. На думку автора, такий поділ обумовлений наступними підставами: включенням особи в той чи інший тип колективу; належністю громадянина до організації певного виду; характером функцій, виконуваних особою в цій організації. Вказанні чинники обумовлюють (стосовно різних суб'єктів) специфіку підстав відповідальності, переліків стягнень, ієрархії дисциплінарної влади, процесуальних форм і відповідно визначають диференціацію дисциплінарної відповідальності [10, с.28 – 29].

На підставі вищезазначеного, можна зробити висновок, що загальна дисциплінарна відповідальність може настати на підставі норм Кодексу законів про працю, а також правил внутрішнього розпорядку окремого підприємства, установи чи організації. Такий вид дисциплінарної відповідальності поширюється на більшість працівників. Перелік дисциплінарних стягнень у такому випадку є вичерпним (догана та звільнення ст. 147 КЗпП України).

У свою чергу, спеціальна дисциплінарна відповідальність передбачається для конкретно визначених категорій працюючих та встановлюється спеціальними нормами (на підставі статутів, положень, інших спеціальних нормативно-правових актів). Такий вид відповідальності характеризується спеціальним суб'єктом дисциплінарного проступку, його особливим характером, спеціальними видами дисциплінарних стягнень та особливим порядком їх накладення та оскарження.

Розглядаючи правову природу будь-якого поняття, неможливо оминати увагою його ознаки. З приводу основних ознак дисциплінарної відповідальності не склалося єдиної точки зору у спеціальній юридичній літературі. Так, Н.Вапнярчук найхарактернішими рисами спеціальної дисциплінарної відповідальності вбачає наступні: а) обмежена сфера й коло суб'єктів її застосування; б) специфічні заходи дисциплінарного впливу (зазвичай більш жорсткі стягнення); в) визначене коло суб'єктів, які можуть її застосовувати; г) особливий порядок накладення та оскарження дисциплінарних стягнень; г) наявність спеціальних нормативних актів. Таким чином, спеціальна дисциплінарна відповідальність – це окремий вид дисциплінарної відповідальності

чітко визначених суб'єктів, які за вчинений дисциплінарний проступок у межах спеціальних нормативних актів можуть залучатись до більш жорстких заходів дисциплінарного впливу з особливим порядком накладення й оскарження дисциплінарних стягнень [11, с. 102].

Найбільш повно, на нашу думку, ознаки дисциплінарної відповідальності виокремив вчений В.Середа. Він виділяє наступні ознаки:

- 1) її підставою є дисциплінарний проступок;
- 2) за такий проступок передбачено накладення дисциплінарного стягнення;
- 3) стягнення застосовує уповноважений на те органу (посадова особа) в порядку підлеглості;
- 4) межі «дисциплінарної влади» цього органу (посадової особи) чітко встановлено правовими нормами;
- 5) службовець, на якого накладено дисциплінарне стягнення, може його оскаржити у вищий орган (вищий посадовій особі) або в суд;
- 6) за один дисциплінарний проступок може бути накладено лише одне дисциплінарне стягнення [12, с.20].

Виходячи із такого поділу, можемо зазначити, що дисциплінарна відповідальність детективів НАБУ є спеціальним підвидом дисциплінарної відповідальності, оскільки володіє наступними ознаками:

1. Коло осіб, які підпадають під дію даного виду дисциплінарної відповідальності.

Спеціальна дисциплінарна відповідальність встановлюється для вузького, чітко окресленого кола працівників конкретної установи чи організації або може обмежуватися працівниками конкретної професії. Суб'єктом вказаного виду відповідальності у даному випадку є конкретно визначене коло осіб – детективи НАБУ.

Чинне національне спеціальне законодавство України не містить визначення дефініції «детектив», не визначено сутнісні характеристики його діяльності та основні повноваження. Зазначено лише, що оперативно-розшукову діяльність досудове розслідування в НАБУ здійснюють детективи та старші детективи, які є основними працівниками даної структури [8].

2. Врегульована спеціальними нормативно-правовими актами.

З одного боку, питання дисциплінарної відповідальності є обов'язковим елементом системи трудового права, регламентованим КЗпП України, з іншого – основним джерелом правового регулювання дисциплінарної відповідальності детективів НАБУ є насамперед Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України», а також сукупність інших нормативно-правових актів, які регламентують діяльність даної інституції.

3. Більш широкий зміст дисциплінарного проступку.

Дисциплінарна відповідальність застосовується в разі вчинення дисциплінарного проступку. Підстави застосування дисциплінарної адміністративної відповідальності детективів НАБУ визначаються відповідними нормами права спеціального законодавства, а саме Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України».

4. Заходи дисциплінарного стягнення.

Дисциплінарна відповідальність, згідно з нормами трудового права, застосовується у формі дисциплінарних стягнень. Що ж стосується відповідальності детективів НАБУ, то, крім загальних дисциплінарних стягнень, до них можуть застосовуватись також заходи дисциплінарного впливу, а також інші особливі види дисциплінарних стягнень.

5. Коло осіб та органів, наділених правом застосовувати стягнення.

У даному випадку дисциплінарні стягнення можуть застосовуватися на підставі статутів, положень та інших актів законодавства не тільки органом, що приймав на роботу працівників, а також вищими органами.

6. Процедури застосування та оскарження стягнень.

Незважаючи на певну універсальність порядку притягнення осіб до дисциплінарної відповідальності порівняно із загальним порядком, що встановлюється трудовим законодавством, є низка особливостей цієї процедури для вказаної категорії працівників – детективів НАБУ. Так, особливістю є те, що перед накладенням дисциплінарного стягнення в окремих випадках законодавство вимагає проведення службового розслідування щодо вказаної категорії працівників.

Висновки. Таким чином, наведені поняття й особливості дисциплінарної відповідальності дають змогу сформулювати власну дефініцію поняття дисциплінарної відповідальності детективів НАБУ та визначити низку її принципових особливостей. Під дисциплінарною відповідальністю детективів НАБУ слід розуміти один із видів юридичної відповідальності, який полягає в обов'язку детективів НАБУ відповідати перед керівником вказаного органу чи уповноваженою особою/органом за вчинений ним дисциплінарний проступок, що проявляється у невиконанні або у неналежному виконанні покладених на нього трудових або службових обов'язків, а також понести дисциплінарні стягнення відповідно до законодавства України. Як спеціальний вид дисциплінарної відповідальності, вона характеризується наступними ознаками: коло осіб, які підпадають під дію даного виду дисциплінарної відповідальності; врегульована спеціальними нормативно-правовими актами; більш широкий зміст дисциплінарного проступку; заходи дисциплінарного стягнення; коло осіб та органів, наділених правом застосовувати стягнення; процедури застосування та оскарження стягнень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.

2. Коломоєць Т.О., Колпакова В.К. Адміністративне право України: словник термінів. К.: Ін Юре, 2014. 520 с.
3. Юридична енциклопедія: В 6 т./ Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп.ред.) та ін. К., 1998. Т. 1: А – Г. 672 с.
4. Болотіна Н.Б. Трудове право України: Підручник. 4-те вид., стер. К.: Вікар, 2006. 725 с.
5. Грузінова Л. П., Короткін В. Г. Трудове право України: Навч. посіб. для студ. вищ. навч.закл. К.: МАУП, Ч. 4. 2003. 152 с.
6. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
8. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#n302>
9. Костюк В.Л. Стадії застосування дисциплінарної відповідальності: теоретико-правовий аспект. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2016. № 1 (13). С. 1–14.
10. Адушкін Ю.С. Дисциплінарне виробництво СССР / под ред. В.М.Манохина. Саратов, 1986. 128 с.
11. Вапнярчук Н.М. Актуальні питання дисциплінарної відповідальності державних службовців в Україні. *Форум права*. 2009. № 3. С. 100-104.
12. Серєда В. Дисциплінарна відповідальність: поняття, принципи та види. *Університетські наукові записки*. 2014. № 1 (49). С. 18 – 25.

REFERENCES:

1. Busel, V. T. (2005). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy* : 250000. [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250,000]. Kyiv; Irpin: Perun [in Ukrainian].
2. Kolomoiets, T.O., & Kolpakova, V.K. (2014). *Administratyvne pravo Ukrainy: slovnyk terminiv*. [Administrative law of Ukraine: dictionary of terms]. K.: In Yure [in Ukrainian].
3. Shemshuchenko, Yu.S. (1998). *Iurydychna entsyklopediia*: V 6. [Legal Encyclopedia: In 6 vols]. Kyiv [in Ukrainian].
4. Bolotina, N.B. (2006). *Trudove pravo Ukrainy: Pidruchnyk*. 4-te vyd., ster. [Labor Law of Ukraine: Textbook. 4 ed.]. K.: Vikar [in Ukrainian].
5. Hruzinova, L. P., & Korotkin, V. H. (2003). *Trudove pravo Ukrainy: Navch. posib. dlia stud. vyshch. navch.zakl.* [Labor Law of Ukraine: Textbook]. K.: MAUP [in Ukrainian].
6. *Konstytutsiia Ukrainy*. [Constitution of Ukraine]. (1996, June 28). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
7. *Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy*. [Code of Labor Laws of Ukraine]. (1971, December 10). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> [in Ukrainian].
8. *Zakon Ukrainy Pro Natsionalne antykoruptsiine biuro Ukrainy № 1698-VII*. [Law of Ukraine On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine № 1698-VII]. (2014, October 14). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#n302> [in Ukrainian].
9. Kostiuk, V.L. (2016). *Stadii zastosuvannia dystsyplinarnoi vidpovidalnosti: teoretyko-pravovyi aspekt*. [Stages of application of disciplinary responsibility: theoretical and legal aspect]. *Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Seriia «Pravo», 1 (13), 1–14 [in Ukrainian].
10. Adushkyn, Yu.S. (1986). *Dystsyplinarnoe proyzvodstvo SSSR*. [Disciplinary production of the USSR]. Saratov [in Ukrainian].
11. Vapniarchuk, N.M. (2009). *Aktualni pytannia dystsyplinarnoi vidpovidalnosti derzhavnykh sluzhbovtiv v Ukraini*. [Current issues of disciplinary liability of civil servants in Ukraine]. *Forum prava*, 3, 100-104 [in Ukrainian].
12. Sereda, V. (2014). *Dystsyplinarna vidpovidalnist: poniattia, pryntsypy ta vydy*. [Disciplinary liability: concepts, principles and types]. *Universytetski naukovi zapysky*, 1 (49), 18 – 25 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 18.10.2019